

SAVET UN ZA LJUDSKA PRAVA**

Rad se bavi strukturom, mehanizmima, praksom i perspektivama Saveta za ljudska prava, organa UN koji, na univerzalnom planu, ima najveća ovlašćenja u ovoj oblasti.

U uvodnom delu daje se kratak osvrt na začetke zaštite ljudskih prava i rad Komisije za ljudska prava, u čijoj nadležnosti su bila pitanja zaštite ljudskih prava pre osnivanja Saveta. Zatim je data analiza strukture, ciljeva, mandata i glavnih procedura za zaštitu ljudskih prava u okviru Ujedinjenih nacija. U poslednjem delu je ukazano na prednosti ovog organa i kritike koje mu se upućuju, sa osvrtom na mogućnost i potrebe njegove reforme.

Ključne reči: Savet UN za ljudska prava, univerzalni periodični pregled, specijalne procedure, ljudska prava, međunarodno pravo

1. Uvod

1.1. Međunarodna zaštita ljudskih prava

Određena ljudska prava, zajamčena i zaštićena međunarodnim pravom, javila su se još pre nekoliko vekova.¹

U tom smislu dovoljno je pomenuti međunarodnim ugovorima utvrđenu zaštitu verskih manjina, i to kako u Zapadnoj Evropi, tako i u Turskoj i drugim zemljama Istoka, koja se javlja u XVI-XVIII veku.² Takođe, već u XIX veku dolazi do zabrane trgovine robovima, a zatim i ropstva. Krajem tog veka i odmah nakon završetka Prvog svetskog rata javljaju se i prvi koraci zaštite prava rad-

* Mirjana Vuksanović, student IV godine Fakulteta za pravo, javnu upravu i bezbednost, Megatrend univerziteta, Beograd, e-mail: mirjanavuksanovicfdua@gmail.com.

** Članak je deo diplomskog rada *Savet za ljudska prava*, odbranjenog 14.7.2014. na Fakultetu za pravo, javnu upravu i bezbednost, Megatrend univerziteta.

¹ Više: Etinski Rodoljub: *Međunarodno javno pravo*, Beograd 2010, 211-217; Krivokapić Boris: „The Position of People in Slave Owning and Feudal Societies“, *Megatrend revija – Megatrend Review* 2/2014, 3-34. Razvoju sistema zaštite ljudskih prava prethodio je razvoj ideje o tim pravima u delima filozofa, pravnih pisaca i istaknutih političara. Više: Bakšić-Muftić Jasna: *Sistem ljudskih prava*, Sarajevo 2002, 19-71; Gajin Saša: *Ljudska prava: pravno-sistemski okvir*, Beograd 2011, 252-304.

² Vidi: Krivokapić Boris: *Zaštita manjina: istorijski razvoj, osnovna pitanja i zaštita u okviru UN*, Beograd 2004, 68-77.

nika.³ Postepeno se štite i druge kategorije ljudi, izbeglice, žene (borba protiv trgovine belim robljem) itd.

To su, međutim, sve bila konkretna rešenja, vezana za goruće probleme, za potrebu zaštite najugroženijih kategorija ljudi. Nije postojalo nešto što bi se nazvalo sistemom zaštite ljudskih prava.

O takvom sistemu moglo bi se govoriti samo onda kada bi se utvrdilo postojanje opštih međunarodnopravnih dokumenata (ugovora) koji na opšti način jamče osnovna ljudska prava i slobode svim ljudima, samo po osnovu činjenice da su ljudska bića.

Ni to samo po sebi nije dovoljno. Potrebno je da postoje efikasni mehanizmi međunarodnog nadzora (kontrole), kao i drugi neophodni uslovi, uključujući i kažnjavanje za kršenje ljudskih prava. Opšte uzev, toga do sredine XX veka jednostavno nije bilo.

Prekretnicom u razvoju ljudskih prava smatra se završetak Drugog svetskog rata. Strahote rata, genocid, masovni ratni zločini i zločini protiv čovečnosti probudili su svest i savest čovečanstva.

Prvi koraci učinjeni su pod okriljem nove svetske organizacije – Ujedinjenih nacija – a zatim su se razvili i nastavljaju da se razvijaju i regionalni sistemi zaštite ljudskih prava, prvenstveno u Evropi, Americi i Africi.⁴

U naše vreme značaj regionalne zaštite ljudskih prava je takav da se bez preterivanja može reći da su najviši standardi ostvareni upravo u regionalnim okvirima, posebno u Evropi.⁵ Pa ipak, regionalna zaštita nije dovoljna.

Pre svega, ona nije ravnomerno razvijena, a u nekim delovima sveta praktično izostaje. Čak i tamo gde postoji, ona je prilično neujednačena. A ljudi su svugde isti. Ako se, s pravom, kaže da svako ima određena osnovna ljudska prava po osnovu činjenice da je ljudsko biće, onda bi i makar elementarna pravila o tim pravima i njihovoj zaštiti trebalo da su koliko je moguće jedinstvena za čitavu planetu.

Takođe, čak i tamo gde postoji regionalni sistem zaštite ljudskih prava, to ne znači samo po sebi da se on automatski prostire na sve države datog područja. Čak i u Evropi, Americi i Africi, gde je regionalna zaštita objektivno najrazvijenija, ona zapravo počiva prvenstveno na odgovarajućim međunarodnim ugo-

³ Zanimljiv primer predstavlja međunarodna zabrana proizvodnje šibica sa belim fosforom. Mada su šibice sa belim fosforom bile jeftinije od onih sa crvenim, beli fosfor je veoma otrovan i kod radnika koji su njime rukovali izazivao je teška oboljenja. Stoga je 1906. u Bernu potpisana Međunarodna konvencija o zabrani upotrebe belog (žutog) fosfora u proizvodnji šibica. Više: Šunderić Borivoje: *Međunarodna organizacija rada*, Beograd 2001, 37.

⁴ Više: Paunović Milan, Krivokapić Boris, Krstić Ivana: *Međunarodna ljudska prava*, Beograd 2014, 93-107.

⁵ Više o razvoju evropskog modela zaštite ljudskih prava: Van Dijk P., van Hoof G.J.H.: *Teorija i praksa Evropske konvencije o ljudskim pravima*, Sarajevo 2001; Paunović Milan, Carić Slavoljub: *Evropski sud za ljudska prava*, Beograd 2006; Lič Filip: *Obraćanje Evropskom sudu za ljudska prava1-2*, Beograd 2007.

rima – kako onima koji jamče opšta ljudska prava i slobode,⁶ tako i onima koji uređuju posebnu zaštitu naročito ugroženih kategorija ljudi (žena, dece, izbeglica, pripadnika nacionalnih manjina itd.). Međutim, to da li će odnosni ugovor obavezivati konkretnu državu iz datog regiona zavisi od volje te države. Ako ne ratifikuje ugovor, on je za nju, strogo uzev, *res inter alios acta*.

Ovi i slični rezoni učinili su da, bez obzira na regionalne mehanizme zaštite ljudskih prava, svoj značaj, i to veliki, ima definisanje, jamčenje i obezbeđenje ljudskih prava na svetskom, univerzalnom nivou. Posebna uloga u tome pripada Organizaciji ujedinjenih nacija i njenim organima.

1.2. Ujedinjene nacije i ljudska prava

Neće biti preterivanje ako se primeti da prekretnicu u razvoju međunarodnih ljudskih prava predstavlja osnivanje Organizacije ujedinjenih nacija.

Povelja Ujedinjenih nacija (1945) kao jedan od svojih osnovnih ciljeva predvidela je zaštitu ljudskih prava i sloboda.⁷ Ona stavlja u zadatak Generalnoj skupštini UN da, između ostalog, pokreće proučavanje i daje preporuke u cilju „pomaganja ostvarenja ljudskih prava i osnovnih sloboda za sve, bez obzira na rasu, pol, jezik ili veru“ (čl. 13/1/„b“) i uz to Ekonomskom i socijalnom savetu poverava da „obrazuje komisije za ekonomska i socijalna pitanja i za unapređenje ljudskih prava“ (čl. 68). Povelja, međutim, nigde ne definiše osnovna ljudska prava i slobode, ne daje njihov spisak („katalog“).

Ipak, i to je bilo dovoljno kao osnova za preduzimanje ozbiljnih koraka u ovoj materiji.

Već 1948. Generalna skupština UN usvojila je Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima. U 30 članova ovog dokumenta izložena su osnovna ljudska prava i slobode. Mada je u prvo vreme predstavljala samo ono što se danas naziva „mekim pravom“, Deklaracija je značila ogroman napredak. Ona je utrla put nezadrživom razvoju sistema međunarodnih ljudskih prava na univerzalnom, ali i na regionalnom nivou.⁸ U naše vreme se s pravom smatra da su u međuvremenu rešenja Deklaracije prerasla u univerzalno međunarodno običajno pravo, što zapravo znači da su obavezna za sve države.⁹

⁶ Misli se, razume se, na Konvenciju za zaštitu osnovnih ljudskih prava i sloboda (1950), koja je poznatija kao Evropska konvencija o ljudskim pravima i na Američku konvenciju o ljudskim pravima (1969) odnosno na Afričku povelju o ljudskim pravima i pravima naroda (1981).

⁷ Član 1/3 Povelje utvrđuje da među ciljeve UN spada i „postizanje međunarodne saradnje rešavanjem međunarodnih problema ekonomske, socijalne, kulturne ili humanitarne prirode i unapređenje i podsticanje poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda za sve, bez obzira na rasu, pol, jezik ili veru.“

⁸ Treba podsetiti da je samo 2 godine nakon Deklaracije, potpisana Evropska konvencija o ljudskim pravima (1950) koja i danas predstavlja u suštinskom smislu najveći domet u ovoj oblasti.

⁹ O međunarodnopravnim običajima, njihovim vrstama i pravnoj obaveznosti, kao i drugim sa tim povezanim pitanjima vidi: Krivokapić Boris: „Običajna pravna pravila u

Pravni okviri međunarodne zaštite ljudskih prava na univerzalnom planu postavljeni su u okviru UN, odnosno uz njihovu pomoć, naročito Međunarodnim paktovima o ljudskim pravima (1966), nizom posebnih međunarodnih ugovora, posvećenih zaštiti posebnih kategorija lica odnosno drugim relevantnim pitanjima, kao i ogromnim brojem rezolucija Generalne skupštine i drugih organa i tela UN.

Sami pravni akti nisu, razume se, dovoljni. U tom smislu, uz odgovarajuću ulogu najvažnijih organa UN (Generalne skupštine, Ekonomskog i socijalnog saveta, ali i Saveta bezbednosti) tokom godina u okviru sistema UN izgrađen je veliki broj raznih organa i tela koji su od značaja za normiranje, nadzor, unapređenje, propagiranje, jednom rečju zaštitu ljudskih prava na nivou čitavog sveta.¹⁰

Dugo vremena jedan od najvažnijih takvih organa bila je Komisija za ljudska prava, osnovana na osnovu čl. 68. Povelje UN kao pomoćni organ Ekonomskog i socijalnog saveta. Njen značaj je utoliko veći, što je ona bila preteča današnjeg Saveta za ljudska prava.

1.3. Komisija za ljudska prava

Ekonomski i socijalni savet obrazovao je već 1946. Komisiju za ljudska prava. Komisija je stvorena da ispituje, prati i izveštava o stanju ljudskih prava u svetu i o njihovom kršenju.¹¹ Dugo godina ona je bila najvažniji organ UN koji se isključivo bavio ljudskim pravima.

Mada je mogla da obrazuje radne grupe i imenuje izvestioce, Komisija nije bila ekspertska, već političko telo. To znači da u njoj nisu sedeli nezavisni stručnjaci, koji bi radili prema svom stručnom znanju i ličnom ubeđenju (savesti), već su tu preko svojih predstavnika bile zapravo predstavljene države.¹²

Komisija je kao svoj organ obrazovala posebnu Potkomisiju za sprečavanje diskriminacije i zaštitu manjina. U skladu sa ostvarenim napretkom i opštim podizanjem svesti o nužnosti ne samo sprečavanja diskriminacije i zaštite

međunarodnom pravu“, *Megatrend revija – Megatrend Review* 3/2012, 35-81. i tamo navedenu literaturu.

¹⁰ Više o ulozi UN i njihovih organa i tela u zaštiti ljudskih prava: Paunović Milan, Krivokapić Boris, Krstić Ivana: *op. cit.*, 80-92; Dimitrijević Vojin *et. al.*: *Međunarodno pravo ljudskih prava*, Beograd 2007, 391-398.

¹¹ Schaefer D. Brett, „The UN Human Rights Council is Not Enough: Time for a New Approach to Human Rights“, *Backgrounders*, No 1910, 2006. <http://www.heritage.org/research/reports/2006/02/the-un-human-rights-council-is-not-enough-time-for-a-new-approach-to-human-rights> p. 1-7. Ovaj i svi drugi u ovom radu korišćeni izvori sa Interneta poslednji put su konsultovani 23.6.2014.

¹² Na sličan način kao što su države predstavljene u Generalnoj skupštini, Savetu bezbednosti ili Ekonomskom i socijalnom savetu, gde njihovi predstavnici zapravo sprovedu politiku svoje vlade.

ugroženih manjinskih grupa, već i razvoja ljudskih prava u celini, Potkomisija je 1969. preimenovana u Potkomisiju za unapređenje i zaštitu ljudskih prava.¹³

Komisija za ljudska prava je u prvim decenijama po osnivanju odigrala važnu ulogu u pripremi i usvajanju međunarodnih ugovora o ljudskim pravima, a sedamdesetih godina prošlog veka, kada je uvela specijalne procedure, stekla je još veći ugled kao organ koji nadzire stanje ljudskih prava.¹⁴ Ona je značajno doprinela, možda čak ne toliko samoj zaštiti ljudskih prava, koliko širenju i opštem prihvatanju ideje o ljudskim pravima, a posebno toga da je stanje ljudskih prava u svakoj državi nešto što interesuje čitavu međunarodnu zajednicu. Drugim rečima, da u drugoj polovini XX veka, države više ne mogu da se u tom pogledu zaklanjuju, kao vekovima pre toga, tvrdnjom da je reč o pitanjima u njihovoj isključivoj nadležnosti.¹⁵

Konkretnije gledajući, zasluga Komisije je i to što je odigrala važnu ulogu u formulisanju standarda (eng. *standard-setting*) i to na dva osnovna načina: 1) tako što je pripremala projekte međunarodnih ugovora iz materije ljudskih prava, koje je posle toga usvajala Generalna skupština UN, a zatim ih ratifikovale države članice i 2) putem usvajanja pravno neobavezujućih, ali isto tako vrlo uticajnih standarda.¹⁶

Značaj Komisije ne ogleda se samo u neposrednom ili posrednom postavljanju standarda.

Uvažavajućinjenicu da je krajnji cilj svake pravne norme, pa i one iz materije ljudskih prava, to da odnosno rešenje bude zaista ostvareno u praksi, Komisija je uz pomenuti suštinski (materijalni) momenat razvila i razne procedure nadzora nad time kako države ostvaruju svoje obaveze iz materije zaštite ljudskih prava.¹⁷

1.4. Nastanak Saveta za ljudska prava

Mada je, opšte uzev, opravdala svoje postojanje, Komisija za ljudska prava je u poslednjim decenijama svog rada pretrpela ozbiljne kritike.¹⁸

¹³ Nešto više o Komisiji i Potkomisiji: Dimitrijević Vojin, Paunović Milan: *Ljudska prava*, Beograd 1997, 106-107; Paunović Milan: *Osnovi ljudskih prava*, Beograd 2002, 24-25; Paunović Milan, Krivokapić Boris, Krstić Ivana: *op. cit.*, 81.

¹⁴ Petrović Vesna: „Reforma sistema zaštite ljudskih prava u Ujedinjenim nacijama“, *Ustavne i međunarodne garancije ljudskih prava*, Niš 2008, 66-82.

¹⁵ Više: Krivokapić Boris: *Međunarodno javno pravo*, Beograd 2013, 183.

¹⁶ Steiner Henry J.: „International Protection of Human Rights“, in: Evans Malcolm D. (ed.): *International Law*, Oxford University Press 2010, 791,

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ Više: Lauren Paul Gordon; „To preserve and Build on its Achievements and to Redress its Shortcomings – The Journey from the Commission on Human Rights to the Human Rights Council“, *Human Rights Quarterly*, 2/2007, 307-345.

Čuli su se prigovori da njene aktivnosti previše zavise od uticaja pojedinih zemalja i regiona i da Komisija ne posvećuje podjednaku pažnju svim pojavama kršenja ljudskih prava u svetu, već je svoje aktivnosti fokusirala na stanje u Izraelu.

Pored toga, za više članica Komisije se tvrdilo da nemaju kredibilitet za članstvo u ovom organu, s obzirom na sopstvenu praksu stanja ljudskih prava.¹⁹ Mogli su se čuti prigovori da te države članstvom u Komisiji izbegavaju da budu pod određenim procedurama.²⁰ Obično su od strane Zapadnih zemalja kao takve države označavani Kuba, Libija i Sudan.²¹

Jedna od zamerki upućenih Komisiji od strane pojedinih država i teoretičara, ticala se toga da su na raspravljanje i glasanje u tom telu bitno uticali odnosi blokove podeljenosti i konfrontacije, karakteristične za tada postojeću stvarnost u međunarodnim odnosima poznatu kao hladni rat. U tom smislu i danas se može čuti da su pojedine države bile omiljene mete,²² dok su druge, posebno one iz komunističkog bloka praktično bile imune na istrage.

Ono što je još više poljuljalo kredibilitet Komisije bilo je nagomilavanje specijalnih procedura, što nije bilo praćeno povećanjem osoblja koja pomaže mandatarima po specijalnim procedurama. Drugim rečima, javili su se i problemi praktične prirode, nevezani za politička pitanja.

Sve rečeno je dovelo do toga da određene vlade (u prvom redu najrazvijenije zemlje Zapada) nisu bile spremne da sarađuju sa ovim organom. Istovremeno, sve češće je potezano pitanje reforme Komisije.

Povodom proslave 60 godina postojanja OUN 2005. godine je pokrenuta reforma pojedinih organa. Kako je cela Organizacija sazdana na tri stuba koja čine (1) međunarodni mir i bezbednost, (2) ekonomski i socijalni razvoj i (3) ljudska prava, traganje za novim, boljim rešenjima u oblasti zaštite ljudskih prava zauzelo je značajno mesto.²³

Reforma organa za zaštitu ljudskih prava se pre svega odnosila na zamenu dotadašnje Komisije za ljudska prava Savetom za ljudska prava. Osnivanju Saveta su se oštro suprostavile države koje su godinama uspevale da postignu da dotadašnja Komisijane vrši provere, odnosno uspešno su blokirale akcije protiv onih koji su kršili ljudska prava.²⁴

¹⁹ Novičić Žaklina, Stojanović Anđela, Jončić Miloš; „Savet Ujedinjenih nacija za ljudska prava: struktura, mehanizmi, praksa“; *Međunarodna politika* 1143/2013, 94-117.

²⁰ Jedan od najboljih primera je Sudan, koji je bio član Komisije za ljudska prava u vreme kada su se događala najveća kršenja ljudskih prava u Darfuru. Kina i Rusija redovno su izbegavale istrage o tome kako tretiraju političke i verske manjine i sl.

²¹ Steiner Henry J.: *op. cit.*, 791,

²² *Ibid.* Mada to ne kaže, autor pod državama koje su bile „omiljena meta Komisije“ ima u vidu SAD.

²³ Paunović Milan, Krivokapić Boris, Krstić Ivana: *op. cit.*, 82.

²⁴ Schaefer D. Brett, *op. cit.*, 1-7.

Ipak, Savet za ljudska prava osnovan je Rezolucijom 60/251 Generalne skupštine od 3. aprila 2006. godine. Iako je bilo poteškoća oko usaglašavanja teksta ovog dokumenta, koje je dugo trajalo, kada se nacrt teksta Rezolucije konačno našao na dnevnom redu Generalne skupštine 170 država članica prihvatilo je tekst.

Komisija za ljudska prava prestala je da postoji 16. marta 2006. godine, a Savet je prvu sednicu održao 19. juna iste godine.

Poslednja, 62. sednica Komisije trajala je samo nekoliko sati i na njoj je usvojena samo jedna rezolucija kojom se razmatranje svih prispelih izveštaja po specijalnim procedurama prepušta novoosnovanom Savetu za ljudska prava.

2. Savet za ljudska prava

U naše vreme, Savet za ljudska prava je najvažnije međuvladino telo Ujedinjenih nacija odgovorno za promovisanje i zaštitu svih ljudskih prava i osnovnih sloboda.²⁵

2.1. Struktura, organizacija i način rada

Savet je osnovan kao pomoćni organ Generalne skupštine, sa sedištem u Ženevi.

1. Zasedanja. - Godišnje se održi tri ili više sesija sa ukupno 10 ili više radnih nedelja.

Može da održava i specijalna zasedanja, ukoliko je to potrebno. Zahtev za specijalno zasedanje pokreće član Saveta, ukoliko ima podršku najmanje jedne trećine članova ovog tela.²⁶ Za njih je predviđen i specijalni metod rada.

Zahtev se upućuje predsedniku Saveta i Sekretarijatu pri čemu mora da se navede zbog čega se zahteva zakazivanje specijalne sednice i daju sve informacije koje upućuju na hitnost. Sednice se zakazuju u najkraćem mogućem roku, ali najranije dva dana i ne kasnije od 5 dana od dana podnošenja zahteva. Predsednik Saveta održava neformalne sastanke pre sednice da bi ona bila dobro pripremljena.²⁷ Zanimljivo je primetiti da specijalna zasedanja nisu bila uobičajena u Komisiji, već su predstavljala izuzetak u njenom radu.

2. Članstvo. -Prema Rezoluciji 60/251²⁸ Savet ima 47 članova. Oni se biraju direktno i pojedinačnim tajnim glasanjem od strane apsolutne većine članova Generalne skupštine.

²⁵ *Basic Facts about the United Nations*, United Nations, New York 2011, 214.

²⁶ *Ibid.*

²⁷ Petrović Vesna: *op. cit.*, 66-82.

²⁸ GA/ RES/ 60/251, <http://www2.ohchr.org/english/press/hrc/kit/garesolution.pdf>

Članstvo u Savetu se bazira na pravičnoj geografskoj raspodeli i to: afričke države 13 mesta, azijske držve 13, Istočna Evropa 6, Latinska Amerika i Karipska ostrva 8, Zapadna Evropa i druge države 7.

Članovi se biraju na period od 3 godine i nemaju pravo na neposredni reizbor nakon dva uzastopna mandata.

Generalna skupština može dvotrećinskom većinom suspendovati pravo na članstvo državi koja učini ozbiljne i sistematske povrede ljudskih prava.²⁹ Ova odredba predstavlja važnu garanciju da država koja sama ne poštuje ljudska prava ne može sedeti u Savetu i odlučivati o poštovanju ljudskih prava od stane drugih država članica Ujedinjenih nacija.³⁰

Prvi članovi Saveta izabrani su 9. maja 2006. godine.

U periodu usaglašavanja teksta Rezolucije najveća mimoilaženja postojala su u vezi sa kriterijumima za izbor u članstvo. Predlozi su se zasnivali na tome da se treba opredeliti za univerzalno članstvo, čime bi se izbeglo da države koje budu izabrane tvrde da je to potvrda njihove privrženosti poštovanju ljudskih prava, što je mnogo puta bio slučaj u Komisiji. Drugi su, naprotiv, insistirali na striktnijim uslovima izbora i kao bitan uslov predviđali stanje ljudskih prava u državi i univerzalnu ratifikaciju međunarodnih ugovora o ljudskim pravima.³¹ Nakon pregovora ostao je samo jedan kriterijum – doprinos države unapređenju i zaštiti ljudskih prava.

3. Biro. -Savet ima Biro, koji se bavi proceduralnim i organizacionim pitanjima.³² Čine ga predsednici četiri potpredsednika izabrani od glavnih regionalnih grupa, sa periodom mandata od godinu dana.

Jedan od potpredsednika ima ulogu izvestioca. Pri njegovom izboru mora se voditi računa o geografskoj rotaciji.

4. Konsultativni sastanak. – Rezolucijom Saveta 5/1 (2006), predviđeno je da će Savet na početku svake godine održati konstitutivni sastanak, na kom će izabrati članove, usvojiti dnevni red i raspored sednica i, ako je to moguće, odrediti datum za zaključivanje njegovog rada, približne datume razmatranja predmeta i broj sastanaka potreban za svaku stavku.³³

²⁹ Suspenzija članstva Libije u Savetu je prvi slučaj suspenzije članstva jedne države. Libija je postala član Saveta 2010. godine, ali je već u februaru 2011. Savet konsenzusom usvojio rezoluciju kojom se Generalnoj skupštini preporučuje da suspenduje članstvo Libije, zbog stanja na terenu. Više: Novičić Žaklina, Stojanović Anđela, Jončić Miloš: *op. cit.*, str. 94-117; Report of the Human Rights Council on its fifteenth special session, http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/15session/HRC-S-15-1_AUV.pdf

³⁰ Paunović Milan, Krivokapić Boris, Krstić Ivana: *op. cit.*, 82.

³¹ Petrović Vesna: *op. cit.*, 66-82.

³² HRC Resolution 5.1 of 18 June (2007), *op. cit.*, rule 10.

³³ HRC Resolution 5.1 of 18 June 2007, rules 8-9, http://ap.ohchr.org/Documents/dpage_e.aspx?b=10&se=68&t=11

Rezolucijom 5/1 (2006) predviđeno je da će Kancelarija Visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava³⁴ delovati kao sekretarijat Saveta. Njen zadatak će biti primanje, prevođenje, štampanje dokumenata, izveštaja i rezolucija Saveta, njegovih odbora i organa na sve službene jezike Ujedinjenih nacija, kao i tumačenje govora na sastancima, priprema, štampa i dostava zapisnika sa sednica, čuvanje dokumenata u arhivi Saveta, distribucija svih dokumenata članovima Saveta i posmatračima i pružanje svih ostalih funkcija podrške koje Savet može da zahteva.³⁵

5. Način rada. - Savet je obavezan da podnosi godišnji izveštaj o svom radu Generalnoj skupštini na razmatranje. On je pomoćni organ Generalne skupštine, pa mnogi smatraju da je u tome njegova prednost u odnosu na Komisiju za ljudska prava, koja je bila pomoćni organ Ekonomskog i socijalnog saveta.

Kao rezultat sednica Saveta UN za ljudska prava objavljuju se rezolucije, deklaracije i ostali oblici saopštavanja stavova i odluka, kao što su preporuke, zaključci, sažeci diskusija i predsednička saopštenja.

Institucionalni aranžman Saveta dopunjuju i brifinzi o planiranim rezolucijama i deklaracijama. Savet održava i razne panele, debate, seminare, okrugle stolove i slično.³⁶

2.2. Principi, ciljevi i uloga Saveta

1. Principi. - Rezolucijom 60/251 precizirano je da će se Savet za ljudska prava u svom radu rukovoditi principima: univerzalnosti, nepristrasnosti, objektivnosti i neselektivnosti, konstruktivnog međunarodnog dijaloga i saradnje sa ciljem unapređenja i promocije zaštite svih ljudskih prava, građanskih, političkih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, uključujući i pravo na razvoj.³⁷ U Rezoluciji 60/251 se ističe i značaj poštovanja nacionalnih i regionalnih posebnosti.

2. Ciljevi. - Kada su u pitanju ciljevi Saveta UN za ljudska prava Rezolucija 60/251 se poziva na osnove i svrhe Povelje UN: prijateljske odnose među državama, jednaka prava svih i samoopredeljenje naroda, međunarodnu saradnju, ljudska prava i osnovne slobode.

Rezolucijom je predviđeno da će Savet, između ostalog:

- 1) promovisati obrazovanje i znanja o ljudskim pravima, pružati usluge savetovanja, tehničke pomoći i izgradnje kapaciteta, uz saglasnost i konsultovanje odnosne države članice;

³⁴ Osnovana je odlukom Generalne skupštine od 20. decembra 1993. godine. Na njenom čelu se nalazi Visoki komesar čiji je zadatak da koordiniše aktivnosti vezane za ljudska prava u okviru sistema Ujedinjenih nacija i nadgleda rad Saveta za ljudska prava. Za više pogledati: Paunović Milan, Krivokapić Boris, Krstić Ivana: *op. cit.*, 87-89.

³⁵ HRC Resolution 5.1 of 18 June (2007), *op. cit.*, rule 14.

³⁶ Novičić Žaklina, Stojanović Anđela, Jončić Miloš: *op. cit.*, 94-117.

³⁷ GA/ RES/ 60/251, <http://www2.ohchr.org/english/press/hrc/kit/garesolution.pdf>.

- 2) služiti kao forum za dijalog o tematskim pitanjima u oblasti ljudskih prava;
- 3) davati preporuke Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija za dalji razvoj međunarodnog prava u oblasti ljudskih prava;
- 4) promovisati punu implementaciju obaveza o ljudskim pravima koje su države članice preuzele u skladu sa ciljevima Ujedinjenih nacija;
- 5) vršiti Univerzalni periodični pregled, baziran na objektivnim i pouzdanim informacijama o ispunjenosti, od strane svake države, njenih obaveza na način kojim se obezbeđuje univerzalnost pokrivenosti i jednak tretman u odnosu na sve države. Pregled je zamišljen kao kooperativan mehanizam, zasnovan na interaktivnom dijalogu, sa potpunim učesćem države u pitanju i sa osvrtnom na njene potrebe izgradnje kapaciteta. Suština je da takav mehanizam treba da kompletira, a ne duplira rad ugovornih tela. Predviđeno je i da će Savet razviti modalitete i precizirati neophodno vreme za ispunjavanje univerzalnog mehanizma periodične revizije u periodu od godinu dana od održavanja prve sednice;
- 6) doprinositi, kroz dijalog i međunarodnu saradnju, sprečavanju kršenja ljudskih prava i brzom odgovoru na vanredne situacije.

3. Uloga. - Uloga Saveta bi se mogla razdeliti na tri osnovna pravca: zakonodavna, operativna i nadzorna uloga.

U zakonodavnom smislu Savet je ovlašćen da usvaja tekstove međunarodnih dokumenata koji, zatim, u vidu predloga idu pred Generalnu skupštinu.

U operativnom smislu zadužen je za rad na unapređenju ljudskih prava, pružanju tehničke pomoći, davanje preporuka i slično.

Konačno, nadzor se vezuje za nadgledanje izvršenja preuzetih obaveza država članica.

2.3. Zadaci Saveta za ljudska prava

Rezolucija kojom je Savet osnovan postavila mu je veoma ambiciozne zadatke.

U prvoj godini rada Savet je trebalo da preuzme poslove ukinute Komisije, operacionalizuje rezoluciju Generalne skupštine 60/251 i definiše postupke koji će se ubuduće primenjivati.³⁸

Zbog obaveze da se proces tranzicije završi za jednu godinu već na prvoj sednici formirane su dve radne grupe. Jedna je trebala da predloži način univerzalnog periodičnog pregleda, dok je druga bila zadužena da pregleda sve mandate nasleđene od nekadašnje Komisije. Na trećoj sednici, u decembru iste godine, imenovana je treća radna grupa da izradi preporuke za budući dnevni red Saveta, program rada i pravila postupka.

³⁸ Petrović Vesna: *op. cit.*, 66-82.

Savet je nastavio dobru praksu Komisije u izgradnji novih standarda ljudskih prava i normativnog uređivanja ove oblasti. Već na prvoj sednici usvojio je tekstove Međunarodne konvencije o zaštiti svih lica od prinudnog nestajanja i Deklaracije o pravima domorodačkih naroda.³⁹ Doneo je i odluku o produženju na još dve godine mandata radne grupe za izradu fakultativnog protokola uz Pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966).⁴⁰

2.4. Mehanizmi Saveta

Savet za ljudska prava, pored ostalog, ima i ulogu nadzornog organa u oblasti ljudskih prava na univerzalnom nivou.

Da bi ova njegova funkcija mogla dosledno da se ostvaruje bilo je potrebno stvoriti mehanizme nadzora nad zaštitom ljudskih prava u svetu.

2.4.1. Univerzalni periodični pregled

1. Funkcije i načela. - Osnivanjem Saveta za ljudska prava usvojen je i novi mehanizam nadzora njihove zaštite - univerzalni periodični pregled.

Rezolucijom kojom je Savet osnovan utvrđene su njegove osnovne funkcije i načela ali nisu dalje razrađena pravila procedure i metoda rada već je to prepušteno samom Savetu. Ta pitanja su rešena na petom zasedanju Saveta, u junu 2007. godine kada su usvojene dva važna dokumenta: Rezolucija o institucionalnom ustrojstvu Saveta⁴¹ i Kodeks ponašanja mandatarata po specijalnim procedurama⁴².

Univerzalni periodični pregled (u daljem tekstu: UPP) uređen je Rezolucijom o institucionalnom ustrojstvu Saveta i predstavlja jedan od ključnih elemenata u radu Saveta koji podseća države na odgovornost da u potpunosti poštuju sva ljudska prava i osnovne slobode.

UPP je jedinstveni proces koji obuhvata reviziju i evidenciju o stanju ljudskih prava u svim državama članicama Ujedinjenih nacija (sredinom 2014, ukupno 193). To je značajna novina u Savetu jer daje mogućnost državama da se

³⁹ Usvojena 13.9.2007. godine. Njom se precizira da domorodački narodi imaju pravo na potpuno uživanje, kao kolektiviteti i kao pojedinci, svih ljudskih prava i osnovnih sloboda. Više: Krivokapić Boris: *Enciklopedijski rečnik međunarodnog prava i međunarodnih odnosa*, Beograd 2010, odrednica „Domorodački narodi“ (str. 206-208) i odrednice na koje je tamo upućeno; Krivokapić Boris: „Domorodački narodi i osnovni elementi njihove međunarodnopravne zaštite“; *Ustavne i međunarodne garancije ljudskih prava*, Niš 2008. 19-44.

⁴⁰ Petrović Vesna: *op.cit.*, 66-82.

⁴¹ U pitanju je Rezolucija 5.1. (2007) čiji je pun naziv „Rezolucija o institucionalnom ustrojstvu Saveta“.

⁴² *Code of Conduct for Special Procedures Mandate-holders of the Human Rights Council*, http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/SP/CodeofConduct_EN.pdf.

izjasne koje su aktivnosti preduzele na poboljšanju ljudskih prava, kao i da prevaziđu trenutne probleme i ispune svoje obaveze u ovoj oblasti.⁴³

Prema Rezoluciji osnovu pregleda predstavljaju:

- Povelja Ujedinjenih nacija;
- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima;
- Instrumenti za zaštitu ljudskih prava koje je odnosna država ratifikovala;
- Dobrovoljna obećanja i obaveze koje je država dala, uključujući i one koje je predstavila kandidujući se u članstvo u Savetu.

Pored navedenih osnova koristiće se i međunarodno humanitarno pravo,⁴⁴ s obzirom na usku povezanost humanitarnog prava i prava ljudskih prava.

Predviđeno je da UPP treba da promoviše univerzalnost, nedeljivost, međuzavisnost i povezanost ljudskih prava i da bude zasnovan na objektivnim i pouzdanim informacijama i interaktivnom dijalogu. Takođe, predviđen je jednak tretman svih članica i potpuno uključjenje odnosne države.

Predviđeno je da ovaj mehanizam ne duplira druge mehanizme za zaštitu ljudskih prava već ih dopunjuje što predstavlja njegovu dodatnu vrednost i opravdanost. Savet mora biti objektivna, transparentna, neselektivna, konstruktivna i nepolitizovana kad je u pitanju razmatranje izveštaja država, a razmatranje izveštaja na dnevnom redu ne sme umanjiti sposobnost Saveta da odgovori na hitne situacije.

Značajna je i odredba da Savet mora osigurati učešće svih relevantnih aktera, uključujući i nevladine organizacije i nacionalne institucije za ljudska prava.⁴⁵

Ciljevi UPP-a pre svega su poboljšanje stanja na terenu ljudskih prava i pomoć državi da ispuni svoje obaveze u ovoj oblasti kao i procena pozitivnih kretanja i izazova sa kojima se države suočavaju. Pored toga, ciljeve predstavlja i pružanje određene pomoći državi, naravno uz njenu saglasnost, podrška za saradnju u promociji i zaštiti ljudskih prava kao i podsticanje saradnje sa Save-
tom i drugim telima za zaštitu ljudskih prava.

Svake godine 48 država podvrgava se proceni Saveta. Ovo rešenje je možda najveći domet reforme Ujedinjenih nacija jer predstavlja nastojanje da ni jedna zemlja ne izbegne ispitivanje i kontrolu ljudskih prava. Da podsetimo, upravo to bilo je veliki problem u radu Komisije, prethodnice Saveta, na koju je vršen snažan politički pritisak pojedinih država. Suprotno tome, UPP je prilika da se svaka zemlja podvrgne postupku u kome će se ispitati njeno zakonodavstvo i

⁴³ Žaklina Novičić, Anđela Stojanović, Miloš Jončić; *op. cit.*, 94-117.

⁴⁴ Skup normi i principa međunarodnog ratnog prava koji imaju za cilj zaštitu žrtava rata, odnosno humanizaciju rata. Ponekad se ovom izrazu daje šire značenje pa se pod njim podrazumeva grana međunarodnog prava koja se bavi osnovnim ljudskim pravima i slobodama. Više: Krivokapić Boris: *Enciklopedijski rečnik međunarodnog prava i međunarodnih odnosa*, *op. cit.*, odrednica: „Humanitarno pravo“ (str. 343) i odrednice na koje je tamo upućeno.

⁴⁵ HRC Resolution 5.1 (2007), *op. cit.*, par 3-4.

praksa u pogledu ljudskih prava na načelima međuzavisnosti, neopredeljenosti i univerzalnosti svih ljudskih prava.⁴⁶

2. Dokumenti na kojima se zasniva pregled. -Dokumenti na kojima se pregled zasniva su različiti.

Pre svega, odnosna država ima obavezu da podnese nacionalni izveštaj, na osnovu opštih smernica koje je Savet usvojio, ali i druge informacije koje se smatraju relevantnim, i koje mogu da budu dostavljene usmeno ili pismeno, s tim što pisani rezime ne može prelaziti 20 stranica.

Pored toga, za pregled se koriste i kompilacije koje je pripremila Kancelarija Visokog komesara za ljudska prava a koje obuhvataju izveštaje ugovornih tela, izveštaje po specijalnim procedurama i druge relevantne službene dokumente Ujedinjenih nacija. Ovaj izveštaj od stane Visokog komesara ne sme biti duži od 10 stranica.

Dodatno se koriste i informacije ostalih relevantnih izvora koje treba uzeti u obzir i koje, takođe, priprema Kancelarija Visokog komesara i koje nisu obimnije od 10 strana. Svi dokumenti koje priprema Kancelarija Visokog komesara treba da budu razrađeni prema opštim smernicama koje je Savet usvojio.⁴⁷

Pregled izveštaja se sprovodi u jednoj jedinstvenoj Radnoj grupi kojom predsedava predsednik Saveta, a u čijem sastavu se nalazi 47 članova. Države mogu učestvovati u pregledu, a odnosna država i u razmatranju izveštaja i interaktivnom dijalogu.⁴⁸ Takođe, ostale relevantne zainteresovane strane⁴⁹ mogu prisustvovati razmatranju izveštaja.⁵⁰

Predviđeno je formiranje grupe od 3 izvestioca, koja se bira žrebom među članovima Saveta iz različitih regionalnih grupa. Ova grupa se formira da bi olakšala svaki predmet, uključujući pripremu izveštaja Radne grupe. Kancelarija Visokog komesara za ljudska prava ovde ima veoma značajnu ulogu jer obezbeđuje neophodnu pomoć. Zemlja čiji izveštaj se razmatra može da zahteva da jedan od izvestilaca bude iz njene Regionalne grupe i može zahtevati zamenu izvestioca.

Što se tiče trajanja pregleda predviđeno je da pregled traje 3 sata za svaku zemlju. Dodatno vreme, do jednog sata, izdvaja se za razmatranje ishoda na plenarnoj sednici Saveta. Odluka se donosi u formi izveštaja koji se sastoji od rezimea, zaključaka i preporuka, kao i od dobrovoljnih obaveza koje je država prihvatila. Država ima mogućnost da iznese preliminarni komentar na usvojene

⁴⁶ Petrović Vesna: *op. cit.*, 66-82.

⁴⁷ HRC Resolution 5.1 of 18 June, *op. cit.*, par.15-24.

⁴⁸ Interaktivni dijalog predstavlja osnov rada u Radnoj grupi, odnosno osnovni vid saradnje učesnika.

⁴⁹ Pre svega se misli na druge države, nevladine organizacije i ostale relevantne subjekte u oblasti ljudskih prava.

⁵⁰ Novičić Žaklina, Stojanović Anđela, Jončić Miloš: *op. cit.*, 94-117

preporuke i da izbere da li će ih prihvatiti ili odbaciti. Bilo da preporuku prihvati ili odbaci ona ulazi u izveštaj koji ide na plenarnu sednicu Saveta.

Nakon što izveštaj bude usvojen, u naredne dve nedelje od tog momenta moguće su modifikacije na izjavama država datim tokom čitave procedure usvajanja izveštaja.⁵¹

3. Usvajanje izveštaja na plenarnoj sednici. - Tokom usvajanja izveštaja odnosna država treba u potpunosti da bude uključena.

Pre nego što usvoji izveštaj, Savet državi treba da pruži mogućnost da odgovori na pitanja i probleme koji nisu dovoljno razmotreni na sednici Radne grupe, u toku interaktivnog dijaloga.

Pored toga, mogućnost da daju svoje mišljenje o izveštaju imaju i druge države članice Saveta, kao i države posmatrači, ali i drugi relevantni učesnici.

Preporuke koje država prihvati konstatuju se kao takve, dok se one koje ne prihvati, zajedno sa komentarima na njih, beleže. Obe vrste preporuka se priključuju izveštaju.

4. Cilj i rezultati izveštaja. - Izveštaj prevashodno treba da bude implementiran od strane države i, po potrebi ostalih relevantnih aktera. Implementacija podrazumeva da se preporuke i predlozi usvoje u što većoj meri i da se unesu u zakonske i podzakonske propise i primene u državi u pitanju.

Naknadna kontrola treba da se usredsredi na sprovođenje i primenu preporuka.⁵² Savet može da odluči da li je neophodno neko specifično praćenje implementacije i, ako je potrebno, kada će se primeniti.

5. Prednosti i mane UPP-a. - UPP predstavlja priliku da se svaka zemlja podvrgne postupku u kome će se ispitati njeno zakonodavstvo i praksa u pogledu ljudskih prava. On je jedinstven proces koji obuhvata reviziju i evidenciju o stanju ljudskih prava u svakoj od 193 države članice UN. Trenutno, u sistemu UN, a ni van njega ne postoji ni jedan drugi univerzalni mehanizam ove vrste.

S obzirom na to da je UPP obavezan mehanizam procene stanja ljudskih prava u svakoj državi članici UN on predstavlja veliko poboljšanje u odnosu na mehanizme Komisije, kojoj se prigovaralo na selektivnosti u pogledu ispitivanja ljudskih prava u pojedinim državama. Naime, smatralo se da je Komisija politizovana i da su, za vreme njenog rada, određene zemlje uspevale da izbegnu kontrolu stanja ljudskih prava na svojoj teritoriji.

Ono što se može istaći kao problem ovog mehanizma su odredbe koje se tiču izveštaja. U toj meri se insistira da je mehanizam zasnovan na saradnji države i Saveta da se stiče utisak da je država ključna u svakoj fazi postupka. Postupak predviđa da članice Saveta i države posmatrači mogu da daju primedbe pre plenarne sednice, a ostali učesnici samo opšte komentare. Samo preporuke koje

⁵¹ *Ibid.*

⁵² *Ibid.*

imaju podršku države koja je podvrgnuta UPP-u mogu da budu usvojene, a ostale samo napomenute.⁵³

Takođe je predviđeno da je država prvenstveno odgovorna za primenu preporuka, mada Savet može da odluči da prati situaciju ili da konstatuje da država ne saraduje. Ovo dovodi Savet u neravnopravni položaj jer on nema gotovo nikakva ovlašćenja da primeni ozbiljnije mere prema državi koja ne ispunjava preporuke. Pojedine države su predlagale da Savet dobije ovlašćenje da primeni specijalnu proceduru protiv države koja obaveze ne ispunjava, ali to nije naišlo na odobravanje.

UPP-u se prigovara i zbog odluke o obimu izveštaja države.⁵⁴ Ovi prigovori se ističu jer se smatra da se ne može stanje ljudskih prava u svakoj državi rezimirati u tako kratkom formatu. Ovo određivanje forme može dovesti do toga da izveštaji budu suviše uopšteni. U prilog tome se ističe i činjenica da je suviše malo vremena predviđeno za razmatranje izveštaja.⁵⁵ Smatra se da ova ograničenja imaju za posledicu formalnost i površnost cele procedure.⁵⁶

2.4.2. Mehanizmi specijalnih procedura

Termin „specijalne procedure“ razvio se u okviru ranije Komisije za ljudska prava i njime se opisuje niz postupaka koji su zadržani i u okviru Saveta.⁵⁷

Specijalnim procedurama štite se i unapređuju ljudska prava i sprečavaju moguće povrede. Ovaj sistem pokriva sva najvažnija ljudska prava: građanska, politička, ekonomska, socijalna i kulturna.

Terminom „specijalne procedure“ se obuhvataju:

- 1) pojedinac koji se naziva specijalni izvestilac ili nezavisni ekspert i
- 2) radna grupa koja se sastoji od 5 članova, po jedan za svakih 5 regionalnih grupa – Afrika, Azija, Latinska Amerika i Karibi, Istočna Evropa i Zapadna grupa.⁵⁸

Posebni izvestioci nisu članovi osoblja UN, oni deluju u ličnom svojstvu. Njihov nezavisan status je od ključnog značaja da bi mogli nepristrasno da obavljaju svoju funkciju. Mandat im je ograničen na najviše 6 godina.

1. Vrste specijalnih procedura. - Postoje dve osnovne vrste specijalnih procedura: tematske i procedure organizovane u pojedinim zemljama. Tematske procedure se formiraju u određenim oblastima zaštite ljudskih prava, dok se procedure organizovane u pojedinim državama formiraju za određenu državu.

⁵³ Petrović Vesna: *op. cit.*, 66-82.

⁵⁴ Ne treba da bude obimniji od 20 strana.

⁵⁵ Vreme je ograničeno na tri sata za svaku državu.

⁵⁶ Petrović Vesna: *op. cit.*, 66-82.

⁵⁷ Novičić Žaklina, Stojanović, Anđela, Jončić Miloš: *op. cit.*, 94-117.

⁵⁸ Special Procedures of the Human Rights Council <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/SP/Pages/Introduction.aspx>

Trenutno (sredina 2014) postoji 37 tematskih procedura i 14 procedura organizovanih u pojedinim državama.

Osnovna funkcija nosilaca mandata je ispitivanje i analiza relevantnog tematskog pitanja ili stanja ljudskih prava u pojedinim zemljama. U to je uključeno i preduzimanje misija na licu mesta. Funkcija im je i savetovanje vlada i ostalih relevantnih aktera o konkretnim merama koje bi trebalo da preduzmu, ali i savetovanje organa UN, posebno Saveta za ljudska prava, i međunarodne zajednice uopšte.

Izbor nosilaca mandata regulisan je Rezolucijom 5/1. Kriterijumi za predlaganje i izbor mandata su stručnost, iskustvo u praksi, iskustvo u oblasti mandata, nezavisnost, nepristrasnost, lični integritet i objektivnost.⁵⁹ Nosiocima mandata mogu predložiti vlade država, regionalne grupe, međunarodne organizacije ili njihove kancelarije, nevladine organizacije, ostala tela za zaštitu ljudskih prava, a moguće su i individualne nominacije.⁶⁰

Mandat tematskih procedura traje 3 godine, a mandat za pojedine zemlje godinu dana.

U skladu sa Priručnikom operacija specijalnih procedura Saveta UN za ljudska prava,⁶¹ nosioci mandata su dužni da uzmu u obzir sve dostupne izvore informacija koje smatraju relevantnim. To uključuje prikupljanje informacija od vlade (države), nevladinih organizacija, nacionalnih institucija za ljudska prava, žrtve navodnog kršenja ljudskih prava i njihove rodbine i svedoka.⁶²

Zbog osetljivosti informacija u njihovom prikupljanju se mora voditi principima diskrecije, transparentnosti, nezavisnosti i jednakosti.⁶³ Oni moraju da deluju na osnovu pouzdanih informacija.

Da bi mogli da započnu specijalnu proceduru nosioci se moraju obratiti državi u pitanju diplomatskim putem. Saopštenje kojim se obraćaju ne sme da sadrži osudu, tj. ne sme biti optužujuće.

Moguće su i urgentne žalbe tj. obraćanja zbog povreda ljudskih prava. U tom slučaju od države se traži da da svoj odgovor u roku od 30 dana.⁶⁴ U toku 2012. godine upućeno je 603 obraćanja u 127 država. Najviše obraćanja je poslato Iranu, Sjedinjenim Američkim Državama, Meksiku, Brazilu, Indoneziji,

⁵⁹ HRC Resolution 5.1 (2007), *op. cit.*, par.39.

⁶⁰ *Ibid.*, par. 42.

⁶¹ *Manual of Operations of the Special Procedures of the Human Rights Council* - http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/SP/Manual_Operations2008.pdf

⁶² *Manual of Operations of the Special Procedures of the Human Rights Council*, *op.cit.* par. 23.

⁶³ *Ibid.*, par. 24.

⁶⁴ Žaklina Novičić, Anđela Stojanović, Miloš Jončić; *op. cit.*, 94-117.

Saudijskoj Arabiji i Egiptu.⁶⁵ U toku 2013. poslato je 528 saopštenja u 117 država. Najviše SAD-u, Iranu, Bangladešu i Egiptu.⁶⁶

Izvor informacija u obraćanjima se drži u tajnosti dok se ne objavi izveštaj nosioca mandata.

Informacije koje se podnose o navodnom kršenju ljudskih prava ne smeju biti anonimne i mogu biti podnete od strane žrtve (jedno lice ili grupa lica) ili od strane nevladine organizacije ili druge grupe koje smatraju da imaju direktno znanje ili vezu sa povredama.⁶⁷

Specijalne procedure ostvaruju svoje funkcije i putem posete zemljama. Država može sama inicirati posetu ili može da objavi da prihvata posetu svih specijalnih procedura putem ustanove „stalnog poziva“.

2. Tematske procedure. - Trenutno (sredina 2014) u okviru Saveta, postoji 37 tematskih procedura⁶⁸. To je 27 specijalnih izvestilaca⁶⁹, 3 nezavisna eksperta⁷⁰ i 7 radnih grupa⁷¹.

⁶⁵ *United Nations Special Procedures Facts and Figures 2012*, http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/SP/Facts_Figures2012.pdf

⁶⁶ *United Nations Special Procedures Facts and Figures 2013*, http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/SP/Facts_Figures2013.pdf

⁶⁷ *Manual of Operations of the Special Procedures of the Human Rights Council*, op.cit. par 39.

⁶⁸ Za više o svakoj od ovih procedura pogledati: *Thematic mandates*: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/SP/Pages/Themes.aspx>

⁶⁹ Za adekvatno stanovanje kao sastavni deo prava na adekvatan životni standard; za trgovinu decom, dečiju prostituciju i dečiju pornografiju; za kulturna prava; za promociju demokratije i ravnopravnosti u međunarodnom poretku; za pravo na obrazovanje; za vansudska, skraćena i proizvoljna pogubljenja; za pravo na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja; o ekstremnom siromaštvu i ljudskim pravima; za pravo na adekvatnu ishranu; za unapređenje i zaštitu prava na slobodu mišljenja i izražavanja; za slobodu veroispovesti i uverenja; o pravu svakoga na uživanje najvećeg mogućeg standarda fizičkog i mentalnog zdravlja; o situaciji zaštite ljudskih prava; o nezavisnosti sudija i advokata; o pravima domorodačkih naroda; za ljudska prava interno raseljenih lica; o ljudskim pravima radnika migranata; o pravu na bezbednu pijaću vodu i sanitarije; o nasilju nad ženama, njegovim uzrocima i posledicama; o savremenim oblicima ropstva, njegovim uzrocima i posledicama; o manjinskim pitanjima; o promociji istine, pravde, reparacija i garancije neponavljanja; o savremenim oblicima rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije i netrpeljivosti; o promociji i zaštiti ljudskih prava, a protiv terorizma; o mučenju i drugom okrutnom, nehumanom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju; o implikacijama za ljudska prava ekološki ispravnim upravljanjem i raspolaganjem opasnim materijama i otpadom; o trgovini ljudima, posebno ženama i decom.

⁷⁰ Po pitanju obaveza ljudskih prava koje se odnose na uživanje u bezbednom, čistom, zdravom i održivom okruženju; za uživanje svih ljudskih prava od strane starijih osoba; za ljudska prava i međunarodnu solidarnost.

⁷¹ O efektima stranog duga i drugih srodnih međunarodnih finansijskih obaveza država; o upotrebi plaćenikaza kršenje ljudskih prava i ometanje ostvarivanja prava na samoopredeljenje; za ljude afričkog porekla; za proizvoljno lišenje slobode; za prisilne nestanke; za

Potrebno je naglasiti da ni jedan tematski mandat nije ukinut, već su svi produženi, a mnogi od njih su pokrenuti još u vreme Komisije za ljudska prava.⁷²

Savet je uveo 5 novih mandata. Značajno je napomenuti da je Savet uveo Koordinacioni komitet koji rukovodi međusobnom saradnjom. Zadatak Komiteta je da jača efikasnost i nezavisnost nosilaca mandata i olakša njihov rad, da im bude na raspolaganju radi podele iskustva u vezi sa metodom rada, da podiže značaj mandata u diskusijama u Savetu, da identifikuje pitanja od značaja za grupe mandata i olakša im zajedničku akciju, da razmenjuje i čuva informacije, da podstiče države da sarađuju sa specijalnim procedurama i da predlaže dnevni red za godišnji sastanak specijalnih procedura i predstavi izveštaj o svojim aktivnostima.⁷³

3. Procedure organizovane u pojedinim državama. - Ovim procedurama mandat traje godinu dana. Ustanovljeno ih je 14⁷⁴. To su specijalni izveštaji odnosno nezavisni eksperti za stanje ljudskih prava u pojedinim državama⁷⁵.

2.5. Savetodavni komitet Saveta za ljudska prava

Komisija za ljudska prava kao savetodavni organ imala je Potkomisiju za zaštitu ljudskih prava i sloboda.

Rezolucija 60/251, kojom je osnovan Savet za ljudska prava, nije preciznije odredila na koji način će Savet da održava sistem ekspertskih saveta već je samo navela da će Potkomisija nastaviti svoju aktivnost.

Međutim, u junu 2007. Savet je Potkomisiju zamenio Savetodavnim komitetom za ljudska prava.⁷⁶

Savetodavni komitet se sastoji od 18 eksperata, izabranih na osnovu ličnih kvaliteta i rada u oblasti zaštite ljudskih prava. Sve članice UN mogu da predlože ili bar podrže nekog kandidata iz svog regiona. Kandidati moraju biti visoko stručni, moralni i nepristrasni.⁷⁷ Članovi se biraju tajnim glasanjem članova

pitanje diskriminacije žena u pravnom poretku i praksi i za pitanja ljudskih prava i transnacionalnih korporacija i drugih poslovnih preduzeća.

⁷² Više o specijalnim procedurama: Rodley S. Nigel., "United Nations Human Rights Treaty Bodies and Special Procedures of the Commission on Human Rights – Complementarity or Competition?", *Human Rights Quarterly*, 4/2003, 882-908.

⁷³ Coordination Committee <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/SP/Pages/CoordinationCommittee.aspx>

⁷⁴ Za više o svakoj od procedura pogledati: Countries mandates <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/SP/Pages/Countries.aspx>

⁷⁵ Belorusiji, Kambodži, Centralnoj Afričkoj Republici, Obali Slonovače, Eritreji, DNR Koreji, Haitiju, Maliju, Iranu, Mjanmaru, Palestinskoj teritoriji okupiranoj od 1975, Somaliji, Sudanu, Saudijskoj Arabiji.

⁷⁶ Petrović Vesna: *op. cit.*, 66-82.

⁷⁷ HRC Decision 6/102 (2007) http://ap.ohchr.org/documents/E/HRC/decisions/A_HRC_DEC_6_102.pdf

Saveta za ljudska prava. Biraju se na tri godine, uz mogućnost jednog ponovnog izbora. Veoma je važna pravilna geografska raspodela, pa regionalna zastupljenost izgleda ovako: afričke države - 5 članova, azijske države - 5, istočnoevropske - 2, latinoameričke i karipske - 3 i zapadnoevropske - 3 člana.

Funkcija Savetodavnog komiteta je da obezbedi ekspertska mišljenja o različitim pitanjima i problemima na koje Savet nailazi, fokusirajući se uglavnom na studije i naučnoistraživačke baze. Mišljenja daje samo na zahtev Saveta.

Savetodavni komitet ne donosi rezolucije ni odluke. On može samo da predloži neko rešenje u vezi sa situacijom koju Savet razmatra.⁷⁸ Sastaje se 2 puta godišnje na sednicama koje traju najviše 10 dana, mada je moguća i dodatna sednica uz saglasnost Saveta.

2.6. Postupak po predstavkama

1. Opšte. - Rezolucijom 5/1 uveden je postupak po predstavkama kako bi se ispitivale sistematske, masovne i pouzdano utvrđene povrede ljudskih prava i osnovnih sloboda koje se dešavaju u bilo kom delu sveta i pod bilo kojim okolnostima.⁷⁹

Ovaj postupak nije uveden da bi se razmatrale povrede ljudskih prava u pojedinačnim slučajevima već je potrebno da se takve povrede mogu okarakterisati kao sistematske i masovne.⁸⁰

Kao osnov postupka navodi se Rezolucija 1503 i Rezolucija 2000/3 kojom je revidirana Rezolucija 1503.⁸¹

Postupak je poboljšan tamo gde je to bilo potrebno kako bi se osigurala njezova nepristranost, objektivnost, efikasnost i blagovremeno sprovođenje. Postupak je zadržao svoju poverljivu prirodu, u cilju jačanja saradnje sa državom.

Kriterijumi za prihvatljivost predstavke⁸² utvrđeni su Rezolucijom 5/1. Predstavka se prihvata pod uslovima:

- da nije politički motivisana i da je njen predmet u skladu sa Poveljom UN, Univerzalnom Deklaracijom o ljudskim pravima i drugim važećim instrumentima u oblasti ljudskih prava;

⁷⁸ Novičić Žaklina, Stojanović Anđela, Jončić Miloš: *op. cit.*, 94-117.

⁷⁹ HRC Resolution 5.1 (2007), *op.cit.*, par. 85.

⁸⁰ Novičić Žaklina, Stojanović Anđela, Jončić Miloš: *op. cit.*, 94-117.

⁸¹ Procedura 1503 usvojena je od strane Ekonomskog i socijalnog saveta u maju 1970. Njom je zapravo, ustanovljen najstariji mehanizam za individualne pritužbe kršenja ljudskih prava u okviru Ujedinjenih nacija. Rezolucijom 2000/3 Ekonomski i socijalni savet znatno je izmenio postupak po proceduri 1503. Više: Boris Krivokapić *Enciklopedijski rečnik međunarodnog prava i međunarodnih odnosa, op. cit.*, odrednica: „Procedura 1503“ (str 866-868) i odrednice na koje je tamo upućeno; Paunović Milan, Krivokapić Boris, Krstić Ivana: *op. cit.*, 117-119; Dimitrijević Vojin *et. al.: op. cit.*, 385-387; Petrović Vesna: *Međunarodni postupci za zaštitu ljudskih prava*, Beograd 2001, 55-64.

⁸² Eng. *Communication*, predstavka, saopštenje.

- da daje činjenični opis navodnog kršenja, uključujući prava za koja se tvrdi da su prekršena;
- da jezik nije uvredljiv;
- da je podneta od strane lica ili grupe lica koji tvrde da su žrtve kršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda, ili bilo kog lica ili grupe, uključujući i nevladine organizacije, koji deluju u dobroj veri i u skladu sa principima ljudskih prava, kao i da ne proizilazi iz politički motivisanih stavova, tvrdeći da imaju direktno i pouzdano saznanje o odnosnim povredama; ipak pouzadano potvrđene predstavke ne mogu se smatrati neprihvatljivim samo zbog činjenice da individualni autori predstavljaju izvor „iz druge ruke“;
- da se ne zasniva isključivo na izveštajima koje distribuiraju sredstva masovne komunikacije;
- da ne upućuje na slučaj kojim su se individualne procedure već bavile;
- da su iscrpljeni domaći pravni lekovi, osim u slučaju da se čini da su takvi lekovi neefikasni ili da se sa njima nerazumno odugovlačilo.⁸³

U skladu sa Rezolucijom 5/1 Saveta UN za ljudska prava, u okviru postupka po predstavkama, formirane su dve različite radne grupe u čijoj je nadležnosti ispitivanje predstavki kao i skretanje pažnje Savetu na sistematske, masovne i pouzdano utvrđene povrede ljudskih prava i osnovnih sloboda.⁸⁴ To su: Radna grupa za predstavke i Radna grupa za situacije. Obe radne grupe funkcionišu na bazi konsenzusa, a u nedostatku konsenzusa odluke se donose prostom većinom glasova.

2. Radna grupa za predstavke. - Radnu grupu za predstavke čini 5 članova, po jedan iz svake regionalne grupe, uz uvažavanje rodne ravnopravnosti, izabranih na 3 godine. Mandat članova može se obnoviti samo jednom.

Predsedavajući radne grupe, zajedno sa sekretarom, ispituje primljene predstavke na osnovu ranije navedenih kriterijuma za njihvu prihvatljivost i ima pravo da predstavku odbaci ako ne ispunjava kriterijume. Predsedavajući je dužan da obezbedi svim članovima listu predstavki koje su odbačene.

Članovi Radne grupe za predstavke konačno odlučuju o prihvatljivosti predstavki i procenjuju osnovanost optužbe. Radna grupa za predstavke priprema Radnoj grupi za situacije listu svih prihvaćenih predstavki i listu preporuka o njima.⁸⁵

3. Radna grupa za situacije. - Radna grupa za situacije sastoji se od 5 članova izabranih na period od godinu dana i mandat im se može obnoviti samo jednom. Članovi služe u ličnom svojstvu.

Radna grupa za situacije deluje na bazi informacija koje je prikupila Radna grupa za predstavke. Ove informacije ona u izveštaju dostavlja Savetu za ljud-

⁸³ HRC Resolution 5.1(2007): *op. cit.*, par. 87.

⁸⁴ Novičić Žaklina, Stojanović Anđela, Jončić Miloš: *op. cit.*, 94-117.

⁸⁵ HRC Resolution 5.1(2007): *op. cit.*, par. 91-95.

ska prava, ukoliko smatra da postoji masovno, sistematsko i pouzdano utvrđeno kršenje ljudskih prava. Ona daje preporuke Savetu o merama koje bi trebalo da preduzme po određenom pitanju u obliku nacrtu rezolucije ili odluke.

Kao i Radna grupa za predstavke i Radna grupa za situacije može da odbaci slučaj za koji smatra da nije prihvatljiv. Odluke o svakom pitanju se donose konsenzusom, a ako to nije moguće prostom većinom glasova članova Radne grupe.⁸⁶

4. Metode rada i tajnost rada. -Radne grupe se sastaju najmanje 2 puta godišnje. Zainteresovana država treba da sarađuje u žalbenom postupku i da se potruži da obezbedi suštinske odgovore na prihvaćenu predstavku najkasnije u roku od 3 meseca, mada rok može da bude produžen. Izveštaje Radne grupe za situacije Savet ispituje na poverljiv način, osim ako ne odluči drugačije.

Radna grupa za situacije može da preporuči Savetu da situaciju razmotri na javnom skupu, a posebno u slučaju očiglednog i nedvosmislenog nedostatka saradnje sa državom u pitanju, a Savet je dužan da takvu preporuku razmotri na prvoj sledećoj sednici.

Da bi se osiguralo da postupak po predstavci bude efikasan i blagovremeno sproveden, period između podnošenja predstavke državi i razmatranja Saveta ne sme biti duži od 24 meseca.⁸⁷

2.7. Mehanizmi Saveta u praksi

Savet za ljudska prava, od svog osnivanja do danas(sredina 2014), održao je ukupno 25 redovnih i 20 specijalnih zasedanja.

Prvo redovno zasedanje održano je od 19. do 30. juna 2006. godine. Održana su ukupno 24 sastanka. Poslednje, 26. zasedanje, počelo je 10. juna tekuće godine i traje do 26. juna.

Na prvom redovnom zasedanju Savet se, pre svega bavio, implementacijom Rezolucije 60/251, odnosno, prenosom svih mandata, mehanizama i funkcija ranije postojeće Komisije na novoosnovani Savet. U izveštaju sa prve redovne sednice⁸⁸ konstatovano je da Savet preuzima nadzor nad svim specijalnim procedurama koje su pokrenute u okviru Komisije. Usvojen je i program rada Saveta za prvu godinu.⁸⁹ Savet je usvojio 5 rezolucija⁹⁰, a najveću pažnju privlači činjenica

⁸⁶ *Ibid.*, par 96-99.

⁸⁷ *Ibid.*, par.100-104.

⁸⁸ Report to the General Assembly on the first session of the Human Rights Council: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/G06/129/35/PDF/G0612935.pdf?OpenElement>

⁸⁹ Decision 1/105 – Draft framework for a programme of work of the Human Rights Council http://ap.ohchr.org/Documents/dpage_e.aspx?b=10&se=2&t=3

⁹⁰ International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance – Resolution 1/1; Working group of the Commission on Human Rights to elaborate a draft declaration in accordance with paragraph 5 of the General Assembly resolution

da je na prvom zasjedanju ovog organa usvojen tekst Konvencije o zaštiti svih osoba od prisilnih nestanaka i Deklaracije o domorodačkim narodima. Pored toga, usvojeno je i 7 odluka.⁹¹

Na 25. Redovnom zasjedanju, usvojeno je ukupno 17 odluka i 38 rezolucija.⁹² Dosadašnje delovanje i efekti rada Saveta ocenjeni su različito.

Delovanje Saveta prate mnoge kritike koje su ranije upućivane Komisiji. Međutim, javljaju se i oni koji su radom Saveta zadovoljni. Da bismo bolje mogli da razmotrimo praksu Saveta daćemo kratak osvrt na njegov rad u dosadašnjem periodu.

2.7.1. Univerzalni periodični pregled

1. Opšte. - UPP je jedinstveni proces koji obuhvata reviziju stanja ljudskih prava u svakoj članici UN, jednom u četiri godine. Prvi proces je započeo 2008. godine, a završen je 2011. U okviru prvog kruga univerzalnog periodičnog pregleda ispitani su izveštaji o stanju ljudskih prava svih članica Ujedinjenih nacija.

Prva sednica Radne grupe za periodični pregled trajala je od 7. do 18. aprila 2008. godine.⁹³ Na prvom zasjedanju razmatrani su izveštaji: Ekvadora, Bahreina, Tunisa, Indonezije, Brazila, Holandije, Češke, Alžira, Maroka, Finske, Indije, Filipina, Poljske, Južne Afrike i Argentine. Održano je ukupno 12 sednica u okviru prvog kruga UPP.⁹⁴ Za svaku državu članicu UN, u okviru prvog kruga UPP-a, usvojen je izveštaj o stanju ljudskih prava u datoj državi i utvrđene su preporuke za poboljšanje stanja ljudskih prava.

2. Primer Srbije. - Dobru ilustraciju predstavlja ono što se primera radi, odnosi na Srbiju.⁹⁵

49/214 of 23 December 1994 – RES 1/2; Open-ended Working Group on an optional protocol to the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights – RES 1/3; The right to development – RES 1/4; Intergovernmental Working Group on the Effective Implementation of the Durban Declaration and Programme of Action – RES 1/5. Za tekstove ovih rezolucija pogledati: http://ap.ohchr.org/Documents/dpage_e.aspx?b=10&se=2&t=11.

⁹¹ Dostupno na: http://ap.ohchr.org/Documents/dpage_e.aspx?b=10&se=2&t=3

⁹² Dostupno na: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session25/Pages/ResDecStat.aspx>

⁹³ Više o tome: Dominguez Redondo Elvira: „The Universal Periodic Review of the UN Human Rights Council: An Assessment of the First Session“, *Chinese Journal of International Law* 7/2008, 721-743. <http://chinesejil.oxfordjournals.org/content/7/3/721.full.pdf+html>

⁹⁴ Za raspored razmatranja izveštaja na sednicama pogledati: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Documents/uprlist.pdf>

⁹⁵ Pojedini autori, uključujući i one iz naše zemlje, radije analiziraju izveštaje koji se odnose na neke druge države. Tako Novčić, Stojanović i Jončić posebnu pažnju posvećuju izveštajima koji se odnose na SAD i Panamu. Novčić Žaklina, Stojanović Anđela, Jončić Miloš: *op. cit.*, 94-117.

U Nacrtu izveštaja radne grupe za univerzalni periodični pregled za Srbiju Republici Srbiji je naloženo:⁹⁶

- da, u što kraćem roku, razmotri ratifikovanje određenih ugovora iz materije ljudskih prava;⁹⁷
- da nastavi saradnju sa Međunarodnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju;
- da osnaži nacionalne mehanizme za saradnju sa ugovornim telima;
- da ojača ulogu žena u procesu donošenja odluka na najvišem nivou;
- da zabrani svaki vid fizičkog kažnjavanja;
- da sprovede efikasne mere protiv trgovine ženama i decom;
- da ojača politiku za borbu protiv korupcije;
- da promoviše rad branilaca ljudskih prava;
- da nastavi pozitivne aktivnosti u promovisanju i zaštiti prava deteta;
- da obezbedi potpunu usklađenost domaćeg zakonodavstva i relevantnih procedura sa standardima pravnog sistema za maloletnike iz Konvencije o pravima deteta;
- da se preduzmu sve adekvatne mere kako bi se garantovala zaštita i promocija verskih sloboda, uključujući i usvajanje zakona u vezi da priznavanjem svih crkava i verskih zajednica; itd.

3. Drugi ciklus univerzalnog periodičnog pregleda. - Drugi ciklus UPP počeo je 2012. godine.

Savet je pre početka novog ciklusa usvojio Rezoluciju 16/21.⁹⁸ Njom je predviđeno da drugi ciklus UPP počinje u junu 2012. godine i da će, za razliku od prvog ciklusa, trajati četiri i po godine. Predviđeno je da će redosled razmatranja izveštaja država biti isti kao u prvom ciklusu. Takođe je predviđeno da će se drugi, i svaki naredni ciklus razmatranja, usredsrediti, između ostalog, na sprovođenje preporuka koje je Savet uputio odnosnoj državi u prvom ciklusu.⁹⁹ Vreme razmatranja izveštaja države biće 3,5 sati, umesto 3 sata koliko je trajalo razmatranje u prvom ciklusu. Država koja predstavlja razmatranje ima na raspolaganju 70 minuta, a ostali učesnici 140.

Do sada je razmotreno stanje ljudskih prava u 98 država.¹⁰⁰ Izveštaj Republike Srbije razmotren je na 15. Sednici, u oktobru 2012.

⁹⁶ Tekst izveštaja: <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/spoljna-politika/multilateralaljudskapraba?lang=lat>

⁹⁷ Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom, Konvencija o pravima radnika migranata i članova njihovih porodica.

⁹⁸ Resolution 16/21 - Review of the work and functioning of the Human Rights Council <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/G11/122/69/PDF/G1112269.pdf?OpenElement>

⁹⁹ Resolution 16/21, *op. cit.*, par. 1-5.

¹⁰⁰ Raspored razmatranja izveštaja država može se naći na adresi: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/UPRMain.aspx>

2.7.2. Specijalne procedure

Savet je kao nove procedure u pojedinim državama uveo specijalne izveštioce za stanje ljudskih prava u Belorusiji, Centralno Afričkoj Republici, Obali Slonovače, Eritreji, Maliju, Iranu, Sudanu i Saudijskoj Arabiji.

Savetu je Rezolucijom 5/1 stavljeno u nadležnost pitanje stanja ljudskih prava u Palestini i drugim okupiranim arapskim teritorijama. Iako mnogi upućuju kritike ovom organu povodom upravo ovog pitanja, Savet se veoma angažovao, donoseći veliki broj rezolucija koje se tiču upravo ovog problema.¹⁰¹ Ipak, Savet se aktivno angažovao i prema brojnim drugim zemljama u sklopu specijalnih procedura. Savet je rezolucijama osuđivao i kršenja ljudskih prava na drugim mestima – Obala Slonovače, Libija, Sudan, Belorusija.

Kada su u pitanju tematske procedure u okviru Saveta uveden je Specijalni izveštilac na polju kulturnih prava, Nezavisni ekspert po pitanju obaveza ljudskih prava koje se odnose na uživanje u bezbednom, čistom, zdravom i održivom okruženju, Nezavisni ekspert za ljudska prava i međunarodnu solidarnost, Specijalni izveštilac o pravima na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja, Nezavisni ekspert za uživanje svih ljudskih prava od strane starijih osoba, Specijalni izveštilac za promociju istine, pravde, reparacija i garancija neponavljanja, Specijalni izveštilac o savremenim oblicima ropstva, uključujući njegove uzroke i posledice, Radna grupa za pitanja ljudskih prava i transnacionalnih korporacija i drugih poslovnih preduzeća.

3. Zaključak

Savet za ljudska prava nastao je kao rezultat reforme Organizacije ujedinjenih nacija. Do njegovog osnivanja doveli su prigovori koji su upućivani Komisiji za ljudska prava. Zbog velikih problema koji se tiču uživanja ljudskih prava u svetu ovaj organ je stvoren sa idejom da se to stanje u što je moguće većoj meri popravi.

Osnivanje Saveta predstavlja veliki korak za razvoj ljudskih prava u svetu. U odnosu na Komisiju za ljudska prava, on je od samog početka u boljem položaju na svetskoj sceni. Sama činjenica da je osnovan kao pomoćni organ Generalne skupštine predstavlja veliku prednost. Za razliku od njega Komisija je bila pomoćni organ Ekonomskog i socijalnog saveta. Iako su oba gorepomenuta tela glavni organi Ujedinjenih nacija, nesporno je da Generalna skupština ima mnogo veći uticaj na međunarodnoj sceni.

U odnosu na Komisiju Savet ima još jednu veoma bitnu prednost – uvođenje univerzalnog periodičnog pregleda. Naime, osnovne kritike koje su Komisiji upućivane bile su to da je ona politizovan organ i da države članstvom u Komisiji

¹⁰¹ Novičić Žaklina, Stojanović Anđela, Jončić Miloš: *op. cit.*, 94-117.

izbegavaju nadzor nad zaštitom ljudskih prava u njima. Uvođenjem mehanizma univerzalnog periodičnog pregleda to je ispravljeno. UPP-u mora biti podvrgnuta svaka država članica Ujedinjenih nacija, bez obzira na bilo koji kriterijum, posebno bez obzira na članstvo u Savetu. Ono što mu takođe ide u prilog je i činjenica da je ovo još uvek jedini univerzalni mehanizam za zaštitu ljudskih prava na međunarodnoj sceni.¹⁰²

Kada su u pitanju specijalne procedure, Savet je nastavio dobru praksu Komisije koja je ove procedure i razvila. Osim uvođenja novih tematskih mandata i mandata u pojedinim državama, Savet je radio i na unapređenju ovih mehanizama u što većoj meri. Iako se kao prigovori na njegov rad navode baš činjenice da je mnogo pažnje posvetio unapređenju specijalnih procedura, ne može se opovrgnuti činjenica da su one u mnogo čemu poboljšane.

Ono što je takođe potrebno naglasiti je i činjenica da je Savet nastavio dobru praksu Komisije kada je u pitanju usvajanje novih međunarodnih ugovora. Već na prvoj sednici, usvojen je tekst Konvencije o zaštiti svih osoba od prisilnih nestanaka, što je dovelo do toga da dobije podršku svetskog javnog mnjenja od samog početka rada.

Međutim, iako je nesporno da je Savet doveo do poboljšanja ljudskih prava na univerzalnom planu i njemu se upućuju manje-više iste one kritike koje su pratile Komisiju.

Već na prvoj sednici Saveta je došla do izražaja regionalna podela, koja je bila prisutna i u Komisiji. Primećeno je da članice Saveta često glasaju u skladu sa stavom regionalne grupe kojoj pripadaju.¹⁰³

Ovakvi komentari dovode do zaključka da je i Savet politizovan organ, baš kao što su mnogi smatrali za Komisiju i da, u tom smislu, reforma nije uspela. Iako je nesporno da je Savet postigao velike rezultate na polju unapređenja ljudskih prava u svetu, jasno je da njegov rad još uvek prate velike kritike i da nije uspeo da prevaziđe sve mane koje je imala Komisija.

Zaštita ljudskih prava nije dostigla svoj maksimum, ali to nije čudno, s obzirom da je u pitanju veliki i težak posao. Savet je suočen sa velikim brojem država od kojih svaka ima svoje specifične stavove prema ljudskim pravima. Nije realno očekivati da se sve razlike prevaziđu, već se mora težiti kompromisnim rešenjima. Ni na regionalnom planu nisu rešena mnoga pitanja, a razlike između učesnika u njihovom rešavanju su mnogo manje. Azija i Okeanija još uvek nemaju regionalne sporazume o zaštiti ljudskih prava.

Činjenica da ni Savet nije idealan je sasvim realna. Uostalom, mnoge države su članice UN iako ne uspevaju da se pridržavaju osnovnih principa sadržanih u Povelji, uključujući i onaj koji se tiče zaštite ljudskih prava. Štaviše, mnoge

¹⁰² Tako, na primer, nadležnost raznih ugovornih tela ograničena je samo na države koje su ratifikovale određeni međunarodni ugovor. Više: Paunović Milan, Krivokapić Boris, Krstić Ivana: *op. cit.*, 84-87.

¹⁰³ Petrović Vesna: *op. cit.*, 66-82.

države podrivaju ove principe, stoga se ne može očekivati da jedan organ reši tolike probleme.¹⁰⁴

Međutim, koliko god kritika da se uputi Savetu ne može se osporiti da bilo kakva univerzalna regulativa u ovoj oblasti koliko-toliko poboljšava stanje u delovima sveta gde zaštita ljudskih prava nije još doživela svoju afirmaciju.

Ostaje pitanje da li će Savet, u okviru neke nove reforme Ujedinjenih nacija¹⁰⁵, postati jedan od glavnih organa ove organizacije.

Iako pomoćni organ Generalne skupštine, on nosi naziv „savet“ a ne „komisija“. Ako posmatramo glavne organe UN među njima se nalaze tri saveta – Savet bezbednosti, Ekonomski i socijalni savet i Starateljski savet pa se može doći do zaključka da je, još u vreme njegovog osnivanja, postojala tendencija da jednog dana postane glavni organ ove, u današnje vreme, najznačajnije međunarodne organizacije. Ipak, dok ne budu izvršene korenite reforme ove organizacije ne može se ozbiljnije pričati o ovoj temi. Nesporna je činjenica da bi, kada bi postao jedan od glavnih organa UN, Savet imao mnogo veća ovlašćenja, a samim tim i mnogo veći uticaj na svet i da bi stanje ljudskih prava bilo mnogo bolje nego što je sada.

Nažalost, kao i sva druga pitanja koja se rešavaju na međunarodnoj sceni, uticaj političkog faktora je veliki. Bolje reći, u pitanju je uticaj volje najmoćnijih država sveta, a s obzirom na velike nesuglasice među njima, kao i to da neke od njih nisu ratifikovale neke od najvažnijih međunarodnih ugovora u ovoj oblasti,¹⁰⁶ teško da se mogu očekivati skoriji bitni koraci u reformi ovog organa.

Literatura

- Bakšić-Muftić Jasna: *Sistem ljudskih prava*, Sarajevo 2002.
- *Basic Facts about the United Nations*, United Nations, New York 2011.
- Benedek Wolfgang, Nikolova Minna (ur.): *Razumevanje ljudskih prava: priručnik o obrazovanju za ljudska prava*, Beograd 2005.
- Van Dijk P., van Hoof G.J.H.: *Teorija i praksa Evropske konvencije o ljudskim pravima*, Sarajevo 2001.
- Dimitrijević Vojin, Paunović Milan: *Ljudska prava*, Beograd 1997.
- Dimitrijević Vojin et. al.: *Međunarodno pravo ljudskih prava*, Beograd 2007.
- Dominguez Redondo Elvira: The Universal Periodic Review of the UN Human Rights Council: An Assessment of the First Session, *Chinese Journal of International Law*, 7/2008.

¹⁰⁴ Schaefer D. Brett: *op. cit.*, 1-7.

¹⁰⁵ Više o reformi Ujedinjenih nacija: Krivokapić Boris, „O ulozi i perspektivi UN u 21. veku“, u Sreto Nogo (ur): *Pravo i izazovi 21 veka*, II, Zbornik radova međunarodnog naučnog skupa Brčko, 2013., str. 29-46.

¹⁰⁶ Tako npr. pored ostalog SAD nisu ratifikovale Konevenciju o pravima deteta, ugovor koji je najmanje sporan i koji su ratifikovale sve članice UN sem SAD i Somalije.

- Gajin Saša: *Ljudska prava: pravno-sistemska okvir*, Beograd 2011.
- Etinski Rodoljub: *Međunarodno javno pravo*, Beograd 2010.
- Krivokapić Boris: *Zaštita manjina: istorijski razvoj, osnovna pitanja i zaštita u okviru UN*, Beograd 2004.
- Krivokapić Boris: „Domorodački narodi i osnovni elementi njihove međunarodnopravne zaštite“; *Ustavnei međunarodne garancije ljudskih prava*, Niš 2008.
- Krivokapić Boris: *Međunarodno javno pravo*, Beograd 2013.
- Krivokapić Boris: „Običajna pravna pravila u međunarodnom pravu“, *Megatrend revija – Megatrend Review* 3/2012.
- Krivokapić Boris: „The Position of People in Slave Owning and Feudal Societies“, *Megatrend revija – Megatrend Review* 2/2014.
- Lauren Paul Gordon: „To preserve and Build on its Achievements and to Redress its Shortcomings – The Journey from the Commission on Human Rights to the Human Rights Council“, *Human Rights Quarterly*, 2/2007.
- Lič Filip: *Obraćanje Evropskom sudu za ljudska prava*, knjige 1-2, Beograd 2007.
- Novičić Žaklina, Stojanović Anđela, Jončić Miloš; „Savet Ujedinjenih nacija za ljudska prava: struktura, mehanizmi, praksa“; *Međunarodna politika* 1143/2013.
- Paunović Milan: *Osnovi ljudskih prava*, Beograd 2002.
- Paunović Milan, Carić Slavoljub: *Evropski sud za ljudska prava*, Beograd 2006.
- Paunović Milan, Krivokapić Boris, Krstić Ivana: *Međunarodna ljudska prava*, Beograd 2014.
- Petrović Vesna: *Međunarodni postupci za zaštitu ljudskih prava*, Beograd 2001.
- Petrović Vesna: „Reforma sistema zaštite ljudskih prava u Ujedinjenim nacijama“, *Ustavne i međunarodne garancije ljudskih prava*, Niš 2008.
- Rodley S. Nigel: United Nations Human Rights Treaty Bodies and Special Procedures of the Commission on Human Rights – Complementarity or Competition?, *Human Rights Quarterly*, 4/2003.
- Steiner Henry J.: „International Protection of Human Rights“, in: Evans Malcolm D. (ed.): *International Law*, Oxford University Press 2010.
- Todorović Vladimir: *Ljudske slobode i prava*, knjiga 4, tom I, Beograd 2000.
- Šunderić Borivoje: *Međunarodna organizacija rada*, Beograd 2001.

Rad primljen: 15. jul 2014.

Odobren za štampu: 17. jul 2014.

Paper received: July 15th, 2014

Approved for publication: July 17th, 2014

Mirjana Vuksanović, student of the 4th year
Faculty for Law, Public Administration and Security
Megatrend University, Belgrade

UN HUMAN RIGHTS COUNCIL

S u m m a r y

The paper deals with the structure, mechanisms, practices and perspectives of the Human Rights Council, the UN body that, at universal level is the most important body in this area.

Introductory section provides a brief overview of the origins of human rights and the work of the Commission on Human Rights, in whose jurisdiction were questions of human rights before the establishment of the Council. After the introductory section the author gives an analysis of the structure, objectives, mandate and main procedures for the protection of human rights within the United Nations. In the final section the author points out the advantages of this authority and criticism addressed to it, with emphasis on the possibility and the need for its reform.

Key words: human rights council, universal periodic review, special procedures, human rights, international law